

Ontstaan en eerste ontwikkeling van de planificatie in Soviet-Rusland

door J. TASSIN,

Doctor in de rechten.

★

De soviet-economie begon pas in 1928 volgens de richtlijnen van de sindsdien berucht geworden « Vijfjarenplannen » te werken ; het eerste vijfjarenprogramma was zeer gebrekkig, in vergelijking met hetgeen men later zou kennen.

Na de machtsovername van oktober 1917 (7 november 1917, onze tijd) was meer dan tien jaar nodig om een echte planificatie op te leggen. Andere volksdemocratiën en o.m. China hebben niet zolang gewacht om hun economie aan plannen op half-lange termijn te onderwerpen.

Onmiddellijk rijzen dan ook enkele vragen in verband met hetgeen in Rusland gebeurde : waarom waren tien jaren nodig ? Hoe werd de economie intussen geleid ? Hoe wist het nieuwe regime de plannen te concipiëren en op te leggen ? Welke waren de praktische moeilijkheden ?

Het antwoord op die vragen moet met de doctrine en haar evolutie, en met de algemene toestand rekening houden om de schijnbare vertraging in de toepassing van de planificatie te verklaren.

Doctrine.

Op het ogenblik van de oktober-revolutie in 1917 was de marxistische doctrine verre van voorbereid om de nodige richtlijnen te geven wat de planificatie betreft. Meer nog : de Marxisten hadden de noodzaak van de planificatie nog niet *volledig* ingezien.

Tot in 1917 hadden de grote marxistische schrijvers hun aandacht inderdaad voornamelijk gericht naar de ontleding van de toenmalige maatschappij en de ietwat romantische beschrijving van de toekomstige socialistische maatschappij. Aan de basis van die beschrijving lag de overtuiging dat de mens verbeterbaar is.

Schematisch gesproken mag men zeggen dat het filosofisch, optimistisch en belovend gedeelte van de marxistische doctrine in de eerste helft van de negentiende eeuw geschreven en verkondigd werd; de tweede helft van de negentiende eeuw en de twintig eerste jaren van de twintigste eeuw stonden in het teken van een meer onmiddellijke doelstelling: de omverwerping van het kapitalisme en de vestiging van de dictatuur van het proletariaat. De marxistische denkers en niet in het minst Lenin, richtten bijgevolg hun aandacht naar de strijd tegen het kapitalisme, de organisatie van de strijd, de bewindsname en de maatregelen die daar onmiddellijk op moesten volgen.

Er werd meer aandacht besteed aan de ontleding van de mislukking van de Parijse Commune, aan de innerlijke twisten in de sociaal-democratische partij, aan de organisatie-maatregelen van de opstanden en dies meer, dan aan de praktische problemen die zich na de machts-overname zouden stellen.

Op het ogenblik van de Oktober-revolutie was praktisch algemeen aanvaard dat de nationalisatie of collectivisering van de productie-goederen zou volstaan om een eind te maken aan het bestaande onrecht; bij vele revolutionairen bestond de romantische illusie dat de verbeterbare en verbeterde mensen spoedig en spontaan de hun in de maatschappij toekomende plaats zouden innemen. Die illusie schijnt gedurende maanden of zelfs jaren na de Oktober-revolutie in vele kringen voortgeleefd te hebben.

In zijn beruchte thesissen van april 1917 spreekt Lenin het woord *planificatie* niet uit, maar het zou nochtans overdreven zijn te beweren dat er vóór de Oktober-revolutie aan het probleem niet gedacht werd. In zijn *Anti-Dühring* heeft Engels de planificatie aangekondigd; anderen hebben er ook over geschreven en de April-thesissen impliceren tot op zekere hoogte het opleggen van de planificatie. Men mag dus zeggen dat het probleem zich vóór 1918 niet akueel stelde alhoewel de traditionele marxistische doctrine het principe van de planificatie wel inhield: het marxisme streeft het welzijn van de mens na, hetgeen inhoudt dat de economie niet toevertrouwd mag worden aan een of andere willekeur (van bezitters van productie-goederen), maar doelbewust gericht moet zijn.

Dit is eigenlijk de doctrinale grondvest van de planificatie. Van 1918, en voornamelijk van 1920 af begint het probleem zich scherper te stellen en er wordt over het onderwerp veel geschreven in Soviet-Rusland. De toenmalige literatuur is eerder een discussie over de economische aspecten van de planificatie dan een filosofische verantwoording ervan. Het gebrek aan grondige doctrinale voorbereiding, vóór en tijdens de

Oktober-revolutie, verklaart reeds gedeeltelijk het feit dat er in Rusland meer tijd dan in andere socialistische landen verliep tussen de bewindsname en de invoering van de planificatie.

Algemene toestand.

De buitenlandse oorlog tegen Duitsland en Oostenrijk noopt de Tsaristische Regering en daarna de Bourgeois-Regering van februari-oktober 1917 tot het nemen van bepaalde coördinatie-maatregelen; de periode van ongeveer zeven maanden die onmiddellijk op de Oktober-revolutie volgt is bijna volledig gewijd aan de nationalisatie van de industrie en aan het experiment van de arbeiders-contrôle (1).

In mei-juni 1918 begint de bloedige burgeroorlog die tot eind 1920 zal duren en op binnenlands vlak gekenmerkt is door het zgn. oorlogscommunisme. Tijdens die periode worden tal van maatregelen getroffen die eigenlijk neerkomen op het verlenen van de nodige prioriteit aan de oorlogsactiviteiten.

Rond de jaarwisseling 1920-1921 begint men aan de heropbouw van een uitgeput en vernield land. De medewerking van iedereen is nodig, o.m. van de in Rusland gebleven bourgeois en van het buitenland. Er wordt een belangrijke taktische « stap achteruit » gezet: het is de periode van de NEP (nieuwe economische politiek) die tot in 1927 ongeveer duurt, aanleiding geeft tot een hele reeks liberaliseringsmaatregelen en bij velen de verkeerde indruk wekt dat het communisme zijn zgn. onmacht bekent.

Op die algemene achtergrond tekent zich een evolutie af, die gekenmerkt is door de oprichting en het ongecoördineerd optreden van nogal talrijke administratieve en beraadslagende organen, waarvan sommige aan planificatie doen.

Reeds vóór het uitbreken van de Oktober-revolutie had de voorlopige Regering, in juni 1917, een economische raad resp. een hoger economisch comité opgericht, beiden belast met het uitwerken van « een algemeen organisatieplan van de nationale economie », de eerste als beraadslagend lichaam, het tweede als kern van een planning-afdeling. Vóór februari 1917 had de Tsaristische Regering trouwens een « speciale Raad voor de Landsverdediging » opgericht, belast met het coördineren

(1) J. TASSIN, « Vijftig jaar geleden; nationalisatie van alle industriële ondernemingen in Sovjet-Rusland », *Res Publica*, 1969, II.

van de bedrijven die voor de landsverdediging werkten. Dit organisme was echter bureaucratisch en weinig efficiënt (2).

De uitbreiding van de arbeiderscontrole op stocks, fabricage en distributie in de eerste maanden na de Oktober-revolutie mag beschouwd worden als een voorbereidend element van een latere planificatie, evenals de nadruk die op de statistieken gelegd wordt.

De oprichting van een Staatsadministratie voor de economie (Vesenkha) (3) is eveneens een van de nodige voorlopers.

Tijdens de burgeroorlog treden sommige provinciale of lokale komitees op als plaatselijke coordinatoren. Zo bv. worden de Staatsbestellingen gecentraliseerd eerst in de noordelijke provincies door de zeer actieve Sovnarkhoz (Raad van Volkseconomie) te Petrograd, later (juni 1918) op nationaal vlak door Tsentro-Zakaz (Centrale afdeling der bestellingen, bij Vesenkha); dit laatste ging gepaard met het verlenen van financiële voorschotten door de Staatsbank aan bepaalde ondernemingen (4).

Benevens die feitelijke evolutie, ingegeven door praktische beschouwingen of opgelegd door de noodzaak, worden in 1918-1920 een aantal bestuurlijke of organisatorische maatregelen getroffen, met als kenmerk de proliferatie van raden, commissies of komitees waarvan weinige ooit effectief werkten (5).

De voornaamste maatregelen kunnen als volgt samengevat worden: in april 1918 stelt Lenin de oprichting van commissies van specialisten voor, belast met het opmaken van een plan dat o.m. de volgende punten inhoudt:

1. Rationele spreiding van de bedrijven bij bevoorradingsbronnen.
2. Rationele concentratie van de productie.
3. Mogelijkheid voor de republiek zich te bevoorraden in grondstoffen.
4. Elektrificatie.
5. Gebruik van hydraulische en eölische krachten.

In de lente 1918 wordt bij de afdeling « elektriciteit » van Vesenkha een Komitee opgericht belast met het inventariseren van de energie-

(2) CARR, *The Bolshevik Revolution*, II, blz. 56-57. LABRY, *L'industrie russe et la révolution*, Paris, 1919, blz. 58.

(3) TASSIN J., *op. cit.*

(4) VINOGRADOV, *Sotsialisticeskoe obobscestvenie sredst proizvodstva v promyslennosti SSSR 1917-1918 (Socialistische nationalisatie van de industriële produktie-middelen in de Soviet-Unie)*, blz. 9.

(5) CARR, *The Bolshevik Revolution*, II, blz. 367, nota 3.

bronnen in Rusland (weze hier opgemerkt dat de in mei 1915 door de Keizerlijke Academie voor Wetenschappen opgerichte « Commissie voor de bestudering van de natuurrijdommen » in 1918 kredieten kreeg van de Sovietregering) (6).

Op lokaal niveau in Moskou en Petrograd en later ook in het Donbekken werden komitees voor elektrificatie bij de lokale raden voor volkseconomie (Sovnarkhoz) opgericht (7).

Rond de eerste helft van 1918 worden ook initiatieven genomen door plaatselijke overheden (8) dikwijls onder impuls van Vesenkha. Die plaatselijke overheden brengen het echter gewoonlijk niet verder dan de studie van bepaalde problemen zoals het bouwen van elektrische centrales. Enkele van die plannen zijn vrij ambitieus bv. Oeral-Kuznetsk Kombinat, Volga-Don vaart, bevaarbaarheid van Tura, Tom en Tobol, enz. en zullen slechts veel later verwezenlijkt worden. Inmiddels wordt op lokaal vlak nl. te Petrograd de productie georganiseerd volgens bepaalde prioriteiten (9) maar men kan het betwisten of dit de naam « planificatie » wel verdient. Het gaat veel meer om het stelselmatig rangschikken van behoeften die alle dringend zijn en niet om het vooraf bepalen van doelstellingen. Hetgeen dichter bij de planificatie ligt is het uitreiken van Staatskredieten aan bedrijven volgens criteria van algemeen nut en niet volgens de kapitalistische begrippen van rendabiliteit. Het feit dat een groot deel van de ondernemingen (1.506 op 2.535 in 1918 gerecenseerde bedrijven) volgens de richtlijnen van Vesenkha werken, verdient op zichzelf ook niet de naam van planificatie.

Op 11 maart 1919 wordt een *Centrale Raad voor elektro-techniek* opgericht, samengesteld uit gezaghebbende specialisten uit Rusland. De elektrificatie mag in die periode in Rusland bijna als een stokpaard beschouwd worden, hetgeen populair gemaakt wordt door de uitspraak van Lenin « Kommunisme is Sovietmacht plus electriciteit ».

In december 1919 wordt een bureau voor de economie opgericht, bij het Kommissariaat voor het grondbeleid. Dit bureau heeft als bevoegdheid :

1. De inventarisatie van de energiebronnen (kolen, turf, andere vaste brandstoffen).
2. De inventarisatie van de behoeften aan electriciteit (nijverheid, transport, steden, bevolking, enz.).

(6) CAER, *op. cit.*, II, blz. 366, nota 1.

(7) GLADKOV, *Ocerki sovesetskitkoï ekonomiki (Over de Soviet-economie)*, blz. 107 en 415. VINOGRADOV, *op. cit.*, blz. 180.

(8) VINOGRADOV, *op. cit.*, blz. 180.

(9) VINOGRADOV, *op. cit.*, blz. 168 en volgende.

3. Prognose van de vermeerdering van de behoeften.

4. Keuze van de ligging van de elektrische centrales, rekening houdend met de ontwikkeling van de nijverheid en de kostprijs van de energiebronnen.

5. Studie van een algemeen schema van distributienet.

6. Studie van een programma voor het bouwen van centrales.

Door de vergadering van februari 1920 van het Al-russisch Centraal Uitvoerend Komitee (VTsIK) wordt aan Vesenkha opdracht gegeven een commissie op te richten samengesteld uit vertegenwoordigers van de Centrale Raad voor Elektro-technieke, van de sectie elektriciteit bij Vesenkha, van de sectie elektriciteit bij het Volkskommissariaat van Spoorwegen, van het Bureau voor de Elektrificatie van de Landbouw bij het Volkskommissariaat van Landbouw, van het Komitee voor de verwarming, van het Komitee voor de elektrificatie van glas en textiel, van de Mijnsraad en van de wetenschappelijke-technische sectie bij Vesenkha.

Het presidium van Vesenkha keurt de samenstelling van het bestuur van deze commissie op 21 februari 1920 goed. De Raad van Volkskommissarissen keurt op zijn beurt haar statuten goed en geeft haar op 23 februari 1920 een naam : « Regeringscommissie voor de elektrificatie van Rusland » (in het russisch : Goëlro, voor Gosudarstvennaja Kommissia po Elektrifikatsii Rossii).

Die commissie coordineert de werkzaamheden van lagere echelons die dikwijls te theoretisch werken (11). Zij zorgt o.m. voor de eenmaking van de maateenheden.

In maart-april 1920 wordt de lijst opgesteld van de bestellingen die in het buitenland moeten worden geplaatst. In oktober 1920 worden al de voorstellen van lagere organen door Goëlro gecoördineerd en in december wordt een algemeen plan voorgelegd aan de VIIIe Zitting van de Soviet, die het goedkeurt. Op 21 december 1920 wordt het plan als wet uitgevaardigd door Sovnarkom (Raad van Volkskommissarissen).

Op verschillende niveau's werd dus naar planificatie gestreefd (Regeringsniveau, op niveau van Vesenkha dat als een soort economische Regering optreedt, en op lokaal niveau). In die tijd vertoonde de Soviet-Regering het strakke centralisme niet, dat men later zal kennen. Vesenkha geniet de steun van sommige tendenzen, terwijl anderen eerder geneigd zijn het Kernkabinet (Raad van Arbeiders en Boeren voor de Defensie, later omgevormd in Raad van Arbeid en Defensie — STO) als het

(11) GLADKOV, *op. cit.*, blz. 432.

opperste orgaan van het economisch beleid en de planificatie te beschouwen.

De vereffening van die spanningen neemt tijd in beslag ; de oprichting van een centraal Plan-orgaan, rechtstreeks ondergeschikt aan de Regering, zal het geval later oplossen. Intussen verloopt de uitvoering van het algemeen elektrificatieplan niet zeer vlot.

Na vijftig jaar blijkt het Goëlo-plan een entoesiaste maar niet altijd realistische poging te zijn om de economie van het land, en dan vooral de sektor van de energie, te ontwikkelen. Entoesiasme omdat o.m. steden en dorpen voorstellen indienen en belast worden met de bouw van wind- of watermolens die elektriciteit moeten voortbrengen (bijna veertig jaar later zal elke chinese gemeente een hoogoven willen hebben). Entoesiasme ook wat het bepalen van de doelen betreft : de industriële capaciteit zou in tien jaar het coëfficiënt 216,7 voor productie-goederen en 147,7 voor consumptie-goederen bereiken, 100 % zijnde het niveau van 1913. Hier moet niet vergeten worden dat de industriële productie van 1920 slechts gemiddeld 1/7 was van die van 1913. In de praktijk had het nieuwe bewind al de middelen nog niet in handen om een plan verplichtend te maken voor iedereen, hetgeen door hedendaagse auteurs bekend wordt (12). Landbouw, handel en kleine nijverheid waren nog steeds in privé-handen en de Staatsbedrijven moesten, ondanks de hulp van de Staat, met de wapens van de concurrentie strijden. De economie was nog, althans gedeeltelijk, een markteconomie ; dit werkte storend op de planificatie. Maar de zwaarste moeilijkheid was het feit dat de planificatie op nationale schaal onmogelijk in een korte spanne tijds kan worden ingevoerd. Jaren waren nodig om de mensen op te leiden, om het raderwerk op te bouwen en te verbeteren. Tijd was nodig vóór men inzag dat de planificatie zich op alle domeinen moet uitstrekken in een Staatseconomie, en dat het niet volstaat sommige objectieven te bepalen. Een echte planificatie moet o.m. het krediet, de handel, het vervoer, de landbouw en zelfs ook de consumptie richten. In de vroege jaren 1920 was de praktische verwezenlijking van de planificatie beperkt tot de bepaling van prioritaire staatsbestellingen in de zware industrie.

In de lente 1921 vergadert de « Al-russische elektro-technische zitting » met vooraanstaande geleerden en ambtenaren van het land. Hun besluiten worden door Goëlo aan de Raad van Volkskommissarissen overgemaakt die er een wet van maakt op 21 december 1921.

(12) LOKSIN, *Ocerk istorii promyslennosti v SSSR 1917-1940* (Over de geschiedenis van de nijverheid in de Soviet-Unie), blz. 110, ... brandmerkt het gebrek aan ervaring en aan leiders.

Rond diezelfde tijd d.i. op 27 februari 1921 wordt door het dekreet van de Raad van Volkskommissarissen de « Staatskommissie voor het plan » (Gosplan) (13) bij de Raad voor arbeid en defensie (14) opgericht. Die raad had in zijn vergadering van 18 februari trouwens de omvorming van Goëtro in een alomvattende plankommissie overwogen (15).

Kort daarop krijgt de nieuwe Kommissie Gosplan ietwat meer uitgebreide machten op voorstel van Trotsky (16), zonder dat dit echter zover gaat als hij het wenst.

Niet lang na zijn oprichting telt Gosplan 40 ambtenaren; in 1923 zijn er reeds 300 en in 1925 zwermt Gosplan uit in de streken. In 1926 zijn er 600 ambtenaren voor de Russische Republiek alleen. Op de vooravond van de tweede wereldoorlog zijn er 54 sekties en ongeveer duizend planmakers (17).

Die cijfers en die geleidelijke groei van Gosplan doen onmiddellijk inzien dat zijn invloed in het begin nogal beperkt was. Het nieuw Staatsorganisme moest trouwens afrekenen met hetgeen op dat ogenblik reeds bestond en meer in het bijzonder met de Hogere Raad voor Volkseconomie (Vesenkha) (18). In 1922 is Vesenkha zijn hoogtepunt reeds voorbij; zijn ondergang, die tien jaren zal duren, is begonnen. De jaren 1921-1922 schijnen dus de periode te zijn geweest van bewustwording bij de communistische leiders; de leiding van de economie mag men tot in die periode als conservatoir of « naar het onmiddellijk gericht » bestempelen; van 1921-1922 af trachten de bewindslieden de economie doelbewust naar bepaalde objectieven te richten. Maar heelwat studie is nog nodig vóór die objectieven met voedoende klaarheid bepaald kunnen worden en vóór het nieuwe regime de nodige instrumenten in handen heeft.

De hedendaagse Sovietauteur Tumanjan vergist zich waarschijnlijk niet wanneer hij schrijft dat Vesenkha ophoudt het hoogst economisch centrum van de Republiek te zijn op het ogenblik dat de Raad voor arbeid en defensie en Gosplan opgericht worden (19).

(13) Over de verhouding tussen Gosplan en Goëtro, zie CARR, *The Bolshevik Revolution*, II, blz. 376.

(14) De raad voor arbeid en defensie was in feite een beperkt ministerkomitee of een kernkabinet.

(15) TUMANJAN, *Razvitie planirovanija v SSSR (Ontwikkeling van de planificatie in de USSR)*, blz. 50; zie verklaring CARR, *op. cit.*, II, blz. 376.

(16) CARR, *op. cit.*, II, blz. 377.

(17) BIENSTOCK, SCHWARZ, YUGOV, *Management in Russian industry and agriculture*, New York, 1944, blz. 47.

(18) TASSIN J., *op. cit. Res. Publica*, 1969, II.

(19) TUMANJAN, *op. cit.*, blz. 51.

Kenmerkend is dat de Sovietregering geen rechtstreekse contacten toelaat tussen Gosplan en Vesenkha. Het eerste rapporteert rechtstreeks aan de Raad voor arbeid en defensie (kernkabinet), terwijl het tweede in het begin bijna als een tweede regering, gespecialiseerd op economisch vlak, optrad.

Rond het einde van de Nep-periode en nadat de nijverheid (die intussen volledig genationaliseerd werd) zich heeft kunnen verstevigen kan het Sovietregime opnieuw opstappen in de richting van het socialisme.

Maar de grote beginselen van de planificatie liggen sinds de Nep-periode reeds vast en moeten alleen maar uitwerking krijgen. Een dekreet van 21 augustus 1923 organiseert de planificatie op administratief vlak; die wetgeving blijft praktisch van kracht tot op 2 februari 1938, wanneer zij vervangen werd door meer gedetailleerde statuten, die nochtans principieel geen verschillen vertonen met de vroegere organisatie.

De essentiële kenmerken blijven :

1. De rechtstreekse onderwerping van de hoogste planificatie-organen aan de Raad van Volkskommissarissen.

2. De goedkeuring van het plan door de Raad van Volkskommissarissen onder vorm van een wet.

3. De voorbereiding van het plan onder de coördinerende leiding van de Staatskommissie van het plan, maar met de medewerking van alle ondergeschikte uitvoeringsorganen.

4. Het bestaan van planificatiestelsels op alle niveau's van de uitvoerende besturen en van de planificatie-organen in de territoriale onderverdelingen van de Soviet-Unie; deze laatste organen zijn rechtstreeks onderworpen aan een centrale Gosplan van de Soviet-Unie.

Tijdens de periode van de vijfjarenplannen zal de efficiëntie van dit apparaat geleidelijk verbeterd worden en de jaarlijkse voorbereiding van het plan geschiedt volgens een vrij klassiek schema: opmaken van algemene instructies door de centrale besturen; overmaking naar de lagere organen langs de hiërarchische weg en geleidelijke verfijning van de instructies; aanpassing van die richtlijnen aan lokale en concrete toestanden en eventueel indienen van tegenvoorstellen; het plan gaat dan naar de toporganen terug, steeds via de hiërarchische weg. Het vertoont nu een meer concreet karakter en de aanduidingen van de organen worden beloften of verbintenissen om dat deel van het plan te verwezenlijken. Ten slotte worden al de detailgegevens verwerkt en het plan wordt als een wet uitgevaardigd. De uitvoeringsorganen (Ministeries, trusts, ondernemingen) beschikken over eigen middelen om het plan voor te

bereiden en om de uitvoering er van te verzekeren. Zij kunnen ook beroep doen op de plaatselijke afdelingen van de Staatsplancommissies (Gosplan) met name de Gorplan of stadsplan, Rai-plan of zoneplan, Obl-plan of streekplan en Gosplan republiek of Staatsplan van een Republiek (20). De plannen krijgen met de jaren een meer volledig en duidelijk karakter. Ook worden de termijnen nodig voor het opmaken van een plan korter. In het begin gebeurde het inderdaad wel eens dat bepaalde onderdelen van een plan pas in de maand september van het planjaar klaarkwamen.

Besluit.

Als besluit kan met het volgende formuleren :

1. Op het ogenblik van de Oktober-revolutie werd de noodzaak van de planificatie niet duidelijk ingezien door de Bolsjevistische partij. Het duurde maanden vóór men die noodzaak scherp begon in te zien en jaren vóór men het probleem als een coherent geheel kon opnemen.

2. Eenmaal de Sovietleiders tot een voldoende besef gekomen waren van het probleem (rond de jaren 1920-1921) moest de basis nog gelegd worden voor zijn administratieve en systematische behandeling (jaren 1920-1923); tendenzen moesten overwonnen worden vóór het gezag van Gosplan opgelegd kon worden. Het duurde dan nog lange jaren vóór de activiteiten van de planmakers tot eigenlijke resultaten kwamen. Alhoewel algemene plannen in 1923 reeds ontworpen werden voor bepaalde sectoren (elektriciteit o.m.) is het pas in 1928 dat de algemene politiek volgens die plannen geleid wordt en dat de plannen als wet leiding geven.

3. Alhoewel de planificatie in principe geconcipeerd was van 1923 af kon zij niet ten uitvoer gelegd worden zolang de Staat niet over de nodige controlemiddelen beschikte. De Staatsadministratie was niet volledig uitgerust met betrouwbare leden tot in 1928; het is pas in 1928 dat een eerste belangrijke golf van door het nieuwe regime gevormde industrie- en administratie-leiders aan het hoofd van de economie komt te staan.

Zelfs had Soviet-Rusland kunnen beschikken over het nodige personeel van 1920-1923 af, dan waren nog jaren nodig geweest om de administratieve traditie in die mensen in te prenten.

(20) BETTELHEIM, *Economie soviétique*, hoofdstuk 10.

4. Eindelijk, en niet in het minst, was een werkelijke planificatie zoals men die in de jaren 1930 in *Soviet-Rusland* gekend heeft, niet mogelijk zolang de twee zeer belangrijke sectoren van de landbouw en de handel, die toch een groot deel van het nationaal inkomen kontrolleren, niet onder rechtstreekse Staatscontrole verkeerden. Dit verklaart trouwens de vinnigheid van de maatregelen die in 1929-1931 tegen de landbouwers genomen werden. De planificatie van de jaren 30 was inderdaad gekenmerkt door haar allesomvattend karakter, hetgeen psychologisch te verklaren is door de ijver van de beginnelingen die de Sovjets op dat vlak toen waren, en door het feit dat de Sovjeteconomie in een staat van algemene schaarste leefde. Vandaar een planificatie die achteraf bekeken overdreven en zelfs storend streng blijkt te zijn geweest.

Zeer schematisch kan men dus de tot stand koming van de planificatie in *Soviet-Rusland* als volgt kenschetsen :

- Ontdekking van het probleem tot in 1919-1920.
- Studie van het probleem in de jaren 1920-1921 en treffen van principiële beslissingen in 1920-1923.
- Eerste gedeeltelijke ontwerpen van plannen in 1921-1923 en in de loop van de volgende jaren.
- Daadwerkelijke planificatie van 1928 af.
- Hetgeen in meer recente jaren gebeurde (*libermanisme*) doet geen afbreuk aan het hoofdprincipe van de planificatie. Het beroep op zgn. « marktindicatoren » moet beschouwd worden als een praktische verfijning en een aanpassing aan de grotere welvaart van de principes die uit de vroege jaren 1920 dateren.

